

Ф.Урманбаева
ТДЮУ мустақил изланувчиси

ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ИНСТИТУТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ

Жамиятдаги субъектларнинг ўзаро ҳуқуқий муносабатларининг барқарорлигини таъминлаш, жамиятдаги ёрдамга муҳтож бўлган қатламнинг манфаатларини муҳофаза этиш ижтимоий ҳимояга йўналтирилган Ўзбекистон ҳуқуқшунослигининг асосий йўналишларидан биридир. Бундай ёрдамга муҳтож бўлган қатлам сифатида вояга етмаганлар, руҳий касаллиги ёки соғлиги ёмонлиги туфайли васий ва ҳомийга муҳтож шахслар ёки объектив сабабларга кўра ўз ҳуқуқларини ўзлари амалга ошириш имкониятига эга бўлмаган шахсларни айтиш мумкин.

Дарҳақиқат, Ўзбекистон Республикаси Президентини И.А.Каримов айтганларидек, «Энг муҳим вазифа – халқчил, адолатпарвар жамиятни вужудга келтириш. Бу жамият пойдеворини, энг аввало, бой ва бадавлат, меҳнат қадрини биладиган, маънавий соғлом ҳамда маданий савияси баланд минглаб ва миллионлаб оилалар ташкил этади»¹. Албатта, бунда биринчи галда оиланинг, унда тарбияланадиган ёш авлоднинг қомил инсон бўлиши, жамиятда ўзининг муносиб ўрнини топиши, ақлий ва манан етук бўлиб тарбияланиши муҳим ҳисобланади. Айнан шу боис мустақиллигимизнинг илк даврдан бошлаб ёш авлод тарбияси, оиланинг мустақамлиги, ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимояга муҳтож шахсларнинг манфаатларини ҳимоя этишга қаратилган бир қатор ислохотлар амалга оширилди ва уларнинг ҳуқуқий асослари яратилди. Бунга яққол мисол сифатида 1997 йилдан бошлаб Президентимиз ташаббуслари билан ҳар бир янги йил: «Соғлом авлод йили», «Она ва бола йили», «Қарияларни қадрлаш йили», «Меҳр-мурувват йили», «Сиҳат-саломатлик йили», «Ҳомийлар ва шифокорлар йили», «Ижтимоий ҳимоя йили», «Ёшлар йили» «Соғлом бола йили» каби номлар билан аталиши, шунга монанд давлат дастурларининг қабул қилиниши ва амалга оширилишини айтиб ўтсак бўлади, бу ўз навбатида давлатимизда ижтимоий ҳимоя масаласи устувор йўналишдан бири эканлигидан далолат беради. Мазкур ислохотларнинг ҳуқуқий асоси сифатида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Фуқаролик ва Оила кодекслари, «Ўзбекистон Республикасининг Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги, «Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»ги, «Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида»ги қонунларини ва бошқа қонун ҳужжатларини таъкидлаш лозим. Бу борада юртбошимиз И.А.Каримов ўз маърузаларида: «Биринчилар қаторида ёш авлодимизнинг манфаатларини таъминлашни кучайтиришга қаратилган ҳуқуқий базани янада мустақамлаш, амалдаги қонун ҳужжатларини бугунги кун талаблари нуқтаи назаридан қайта кўриб чиқишимиз зарур»лигини таъкидлагандилар².

Шу нуқтаи назардан вояга етмаган ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган шахсларнинг

манфаатларини таъминлаш мақсадида кейинги йилларда ислохотлар амалга оширилди ва бунда асосий эътибор васийлик ва ҳомийлик институтини такомиллаштириш, мазкур институтни вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини самарали таъминлашга, баркамол авлодни тарбиялаш борасидаги ишларни янада сифатли амалга оширишга қаратилди.

Таъкидлаш лозимки, қонуний вакилликнинг асосий шаклларида бири васийлик ва ҳомийлик ҳисобланади. Вакилликнинг бу шакли қонуний вакилликнинг энг асосий ва муҳим шаклларида бири ҳисобланиб, уни тартибга солиш давлат ва жамият ривожланишида муҳим аҳамият касб этади. Чунки бу вакиллик бевосита ўсиб келаётган ёш авлод тарбияси, ривожланиши, уларнинг камол топиб жамиятда ўз ўрнини топиб, давлат ривожланишига ўз ҳиссасини қўиши, шу билан бирга, жамиятдаги айрим муомала лаёқати чекланган ва лаёқатсиз шахсларга ёрдам кўрсатиш каби инсонпарварлик, меҳр-оқибат билан боғлиқ ҳисобланади. Шу боис бу вакилликка оид ҳуқуқий муносабатлар Ўзбекистон Республикасининг «Фуқаролик» кодекси, «Оила» кодекси, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12 апрелдаги «Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида»ги Низоми, 2014 йил 2 январдаги Ўзбекистон Республикасининг «Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида»ги Қонуни билан тартибга солинади. Қонунчилик соҳасида, айниқса «Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида»ги янги қонуннинг қабул қилиниши давлатимизнинг болаларга ғамхўрлигининг ёрқин исботидир. Шунингдек, ушбу қонунда васийлик ва ҳомийлик институтлари инсон манфаатларини таъминлашнинг муҳим воситаси эканлиги белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси ФКнинг 32-моддасига кўра, васийлик ва ҳомийлик муомалага лаёқатсиз ёки муомалага тўлиқ лаёқатли бўлмаган фуқароларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш учун белгиланади. Вояга етмаганларга васийлик ва ҳомийлик уларни тарбиялаш мақсадида ҳам белгиланади. Ўзбекистон Республикаси ОК 173-моддасида эса васийлик ва ҳомийлик ота-она қаровисиз қолган болалар устидан уларни тарбиялаш, тарбиялаш ва таълим бериш мақсадида, шунингдек, уларнинг шахсий ва мулкӣ ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш учун белгиланади, деб кўрсатилган. Ҳ.Р.Раҳмонкуловнинг фикрича, васийлик ва ҳомийлик ота-онасиз қолган ёки уларнинг ёрдамида, ҳомийлигидан маҳрум бўлган болаларни тарбиялашнинг, уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишнинг муҳим воситаларидан иборат³. Айрим адабиётларда васийлик ва ҳомийлик ўз ҳуқуқ ва манфаатларини ўзлари мустақил ҳимоя қилишга қийналадиган ёки эплай олмайдиган фуқароларни ҳимоя қилиш усули эканлиги, вояга етмаганлар учун эса васийлик ва ҳомийлик уларни оилада тарбияланиши учун имконияти эканлиги қайд этилган⁴. Ш.Р.Юлдашевнинг таъкидлашича эса, васийлик ва ҳомийлик ота-онанинг қарамоғидан маҳрум бўлган болаларга ҳамда суд тартибида муомалага лаёқатсиз ва муомала лаёқати чекланган деб топилган шахсларга нисбатан таъминот бериш, уларни тарбиялаш, таъ-

¹ Каримов И.А. Ўзбекистон миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. – Т.: Ўзбекистон, 1993. – 14-б.

² Каримов И.А. «Асосий мақсадимиз – юртимизда эркин ва обод, фаровон ҳаёт барпо этиш йўлини қатъият билан давом эттиришдир» Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 15 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // «Халқ сўзи» 2007 йил 8 декабрь.

³ Раҳмонкулов. Ҳ. Фуқаролик ҳуқуқининг субъектлари. –Т.: 2008.- б 36.

⁴ Муаллифлар жамоаси. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига шарҳ I-жилд. –Т.: Vektor-press, 2010. –86-б.

лим бериш ва парваришlash, шунингдек, шахсий ҳамда мулкӣ ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган фаолиятдир¹.

Демак, муомалага лаёқатсиз, муомала лаёқати чекланган ёки муомала лаёқатли бўлсада касал шахсларга қонунда белгиланган тартибда васий ва ҳомийлар бириктирилганидан кейин қонуний вакилликга оид ҳуқуқий муносабатлар вужудга келади. Бу муносабатлар биринчи, ваколат берувчи билан вакил ўртасидаги ҳуқуқ ва мажбуриятлар, иккинчи, учинчи шахсларга нисбатан вужудга келадиган ҳуқуқ ва мажбуриятлардан иборатдир.

Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонунда нафақат васий ва ҳомийларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, балки васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг ҳуқуқлари ҳам алоҳида нормада кўрсатилган.

Ушбу Қонуннинг 37-моддасида назарда тутилган ҳолларда васийликдаги ёки ҳомийликдаги шахсларнинг мулкӣ ҳуқуқларига дахл қиладиган ҳаракатларни амалга оширишда васийлик ва ҳомийлик органларининг рухсатларини олиши, яъни васий ва ҳомийлар айрим битимларни тузишни фақат васийлик ва ҳомийлик органларининг рухсатлари билангина амалга ошира олади, акс ҳолда бу битим ҳақиқий эмас деб топилиши мумкин. Е.А.Суханованинг фикрича васий ва ҳомий куйидаги битимларни туза олмайди:

- Айирбошlash, ҳадя, гаров ва ҳ.к;
- Васий ёки ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкнинг бўлиниши, маълум бир қисмининг йўқолиши ёки қайта қилиниши олиб келадиган шартнома ва битимлар².

Ҳозирги кундаги янгидан қабул қилинган “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонуннинг аҳамиятли тамони, унда васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг ҳам ҳуқуқлари аниқ тарзда алоҳида нормада кўрсатилганлиги ҳисобланади, яъни қонуннинг 33-моддасида васий ва ҳомий шахсларнинг ҳуқуқлари белгиланган.

Аммо ушбу қонунда васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг мажбуриятлари кўрсатилмаган. Агар мантиқан фикр юритадиган бўлсак, васийликдаги шахслар мажбуриятларни бажариши мумкин эмаслиги тўғри, лекин ҳомийликдаги шахслар билан васийликдаги шахслар ўртасида нафақат ақлий ҳолат бўйича, балки юридик ҳолат бўйича ҳам фарқ бор. Чунки, Р.Ж.Матқурбанов таъкидлаганидек, вояга етмаганлар фуқаролик ҳуқуқ субъектчилигининг таҳлили унинг ривожланиб бориш хусусиятини аниқлаб беради. Чунки вояга етмаган шахсларнинг ривожланиши давомида уларнинг ҳуқуқ субъектчилиги қонунчиликда белгиланган муайян ёшга етиш билан муомала лаёқати ҳажмининг кенгайиши эвазига бир неча маротаба ўзгаради. Бинобарин, муайян ёшга етиш билан вояга етмаган шахсларнинг ҳуқуқ субъектчилиги янги ҳуқуқлар билан бойиб боради³. Назаримизда, айнан шу боис ҳомийликдаги шахсларнинг мажбуриятлари қонунда ўз ифодасини

топса мақсадга мувофиқ бўлар эди. Сабаби, Ўзбекистон Республикаси ФКнинг 27, 31-моддаларида муомала лаёқатини чекланган шахслар ва ўн тўрт ёшдан ўн саккиз ёшгача бўлган вояга етмаганлар вояга етмаганлар ўзлари етказган зарар учун ушбу кодексга мувофиқ жавобгар бўлиши кўрсатилган. Соғлиғининг ҳолатига кўра, ҳомийлик белгиланган вояга етган муомалага лаёқатли фуқароларга эса ўз-ўзидан жавобгар эканлиги маълум. Чунки ҳомийлик васийликдан фарқли ўлароқ, асосий вазифаси шахсга кўмаклашиш ва ёрдам беришдан иборатдир. Шу боис фикримизча, ушбу қонуннинг 33¹- моддаси қўшилиб, унда ҳомийликдаги шахсларнинг мажбуриятлари сифатида куйидагилар кўрсатилиши лозим:

- 1) ҳомийни ҳурмат қилиши;
- 2) ҳомийнинг шани, кадр-қимматини камситмаслиги;
- 3) жамоат олдида ва бошқа жойларда ҳомийнинг обрўсига путур етказадиган, унинг номига иснод келтирадиган ҳаракатлардан ўзини тийиши;
- 4) ҳомийнинг шахсий, оилавий ва ўзи билан ҳомий ўртасидаги муносабатларга оид маълумотларни сир тутиши;
- 5) ҳомийнинг ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини амалга оширишига тўсқинлик қилмаслик ва унга буларни бажаришда ёрдамлашиш;
- 6) ҳомийнинг маслаҳат ва кўрсатмаларига амал қилиш;
- 7) ҳомийнинг соғлиғига ва мол-мулкига зиён етказмаслик.

Демак, васийлик ва ҳомийлик тўғрисидаги қонун ҳужжатларини таҳлил этадиган бўлсак, шунинг таъкидlash керакки, ҳозирги кундаги қонунчиликда васийлик ва ҳомийликдаги шахсларнинг нафақат шахсий номулкӣ ҳуқуқлари шу билан бирга, уларнинг мулкӣ ҳуқуқларига ҳам алоҳида аҳамият берилган, бунга яққол мисол сифатида Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонуни VII боби “васийликдаги ёки ҳомийликдаги шахсларнинг мулкӣ ҳуқуқларини ҳимоя қилиш” деб белгиланганлигини кўрсатиб ўтишимиз мумкин. Албатта, бу бежизга эмас, сабаби васийлик ва ҳомийликдаги шахслар ҳам фуқаролик ҳуқуқининг барча субъектлари қатори мулкдор бўлиш ҳуқуқига эга. Н.Ашурованинг фикрича, ҳар қандай фуқаро ёшдан қайта назар мулкдор бўлишга ҳақлидир. Бошқача айтганда, вояга етмаганларнинг мулкка эгалик ҳуқуқи вояга етганларнинг ҳуқуқ лаёқатидан фарқланмайди. Фақатгина мулк ҳуқуқини амалга ошириш имконияти вояга етган ва вояга етмаган фуқароларда фарқланиши мумкин. Вояга етмаганлар мулкка эгалик ҳуқуқини амалга оширишда ўзлари эмас, вакиллари орқали муносабатга киришишади⁴. Айрим илмий адабиётларда ҳам мулкдорни ўз мол-мулкдан фойдаланиш ҳуқуқи унинг томонидан ёхуд у томонидан тайинланган шахслар томонидан амалга оширилиши назарда тутилган⁵, яъни васийлик ва ҳомийликдаги шахслар ҳам ўз мол-мулкни тасарруф этишда айнан ўз вакиллари билан фойдаланадилар. Шу билан бирга, Н.Ашурова таъкидлашича, вояга етмаган мулкдор бевосита ўзи ёки вакиллари кўмагида таъсисчи сифатида юридик шахсларнинг

¹ Юлдашева Ш.Р. Фуқаролик ва оила ҳуқуқида васийлик ва ҳомийликнинг моҳияти, уни амалга ошириш усуллари. Автореф. ю.ф.н. ... дисс. –Т., 2005. –6 б.

² Гражданское право. Учебник, I том, 3- ое издание / под ред Е.А.Суханова. – Москва: Волтерс Клувер, 2005. 189 с.

³ Матқурбанов Р.Ж. Проблемы правосубъектности граждан (физических лиц) в гражданском праве. Автореф. дисс...д.ю.н. –Ташкент, 2008. – С.14.

⁴ Ашурова.Н. Вояга етмаганларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлардаги иштироки. ю.ф.н.... дисс.–Т., 2008.

⁵ Баратов. М. Х. Мулк ҳуқуқи.–Т., 2009. - б 58.

тадбиркорлигида иштирок этишлари мумкин¹. Ж.Юлдашев эса жисмоний шахслар муомала лаёқатида эга бўлсалар ёки вакиллари орқали муассис бўлишлари мумкинлигини таъкидлаб ўтган². Назаримизда, муаллиф бу ҳолатда вакилликнинг ҳарқандай турини назарда тутган. Айрим адабиётларда ҳозирги кунда амалиётда вояга етмаганларнинг мол-мулкларини турли тижорат ташкилотларига ҳисса сифатида қўшиш ҳолатлари учраётганлиги кўрсатилган³. Аммо Н.Ашурованинг фикрича, қонунчиликда вояга етмаганларнинг тижоратчи юридик шахслар фаолиятида иштироки, мулкий бадаллар, ҳиссалар қўшиш имкониятининг мавжудлиги ҳақида нормалар мавжуд эмас. Ушбу муаммоли масалани мол-мулкни ишончли бошқаришга бериш институтини қўллаш орқали ҳал қилиш ҳам мумкин⁴. Б.Р.Топилдиев ҳозирги кунда васийлик ва ҳомийликдаги шахслар мол-мулкни ишончли бошқаришга беришнинг шартномавий тартибини жорий этишга алоҳида эътибор қаратиш, бунда васийлик ва ҳомийлик органларининг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш лозимлиги, шу билан бирга, ФКга ва “Ўзбекистон Республикасида васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги Низомга “васийлик ва ҳомийликдаги шахс мол-мулкни бошқаришнинг шартномавий тартиби” номли модда киритилишини мақсадга мувофиқ эканлигини таъкидлайди⁵. Лекин фикримизча, ушбу муаллифларнинг таклифларига тўлиқ қўшилиб бўлмайди, сабаби биринчидан, Ўзбекистон Республикасининг “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги қонунга мувофиқ васийликдаги ва ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкни васийлик ва ҳомийлик органларининг назорати остида васий ва ҳомийлар томонидан тасарруф этилади. Сабаби, Л.Ю.Михеева таъкидлаганидек, васийликка олинувчининг шахси ва мулкни юзасидан ғамхўрлик қилиш вазифасини битта шахс (васий ёки ҳомий) бажариши мумкин. У бу соҳада тегишли имкониятга эга бўлиб, нафақат бола тарбияси билан, балки унинг сармояси ўсиши билан ҳам шуғулланиши мумкин. Шу билан бирга, васийлик остидаги шахснинг мол-мулкни мавжуд бўлмаслиги мумкин, бунда эса уни қўриқлаш билан боғлиқ муаммо ҳам бўлмайди⁶. Бундан ташқари, васийлик ва ҳомийлик органларига васийлик ва ҳомийликдаги шахслар мол-мулкни ишончли бошқаришга беришдан кўра уларни ўз назорати остида васийларга ёки ҳомийларга тасарруф эттириш ҳар томонлама қулай ҳисобланади ва бу мол-мулкнинг йўқ бўлиб кетишининг олдини олади. Иккинчидан, масаланинг иқтисодий томони билан боғлиқ, яъни васийликдаги ва ҳомийликдаги шахсларнинг мол-мулкни васийлик ва ҳомийлик органларининг назорати

остида васий ва ҳомийлар томонидан тасарруф этиш, уларнинг мол-мулкни ишончли бошқаришга беришдан кўра арзон. Чунки, Ҳ.Раҳмонкулов таъкидлаганидек, васий ва ҳомий бўлиш фахрли вазифа ва одамийлик, қариндош-уруғчилик бурчи сифатида тан олинади. Шунинг учун ҳам васийга ва ҳомийга уларнинг хизмати учун қандайдир бир шаклда бўлмасин мукофот қонунда назарда тутилмайди⁷.

Ушбу фикрга қўшилган ҳолда эътироф этиш лозимки, васийлик ва ҳомийликни амалга ошириш давомида васий ва ҳомий вояга етмаган шахснинг мол-мулкни тўлиқ сақланиши юзасидан жавобгарлик ва масъулиятини ҳам зиммасига олади ва борада қонунчиликда белгиланган тартибда васийлик ва ҳомийлик органига ҳисобот бериб боради. Бу эса энг аввало, васийлик ва ҳомийлик остидаги шахснинг ҳуқуқ ва манфаатларини тўлиқ таъминлашга хизмат қилади.

Умуман олганда, “Васийлик ва ҳомийлик тўғрисида”ги янги Қонун ҳуқуқни қўллаш амалиётида қўлланила бошлаганлигига ҳал унча кўп вақт бўлмаган бўлсада, мазкур қонундаги айрим ҳолатлар такомиллаштиришга муҳтожлигини ва айрим нормаларни қўллаш борасидаги ҳуқуқий механизмларни яратиш эҳтиёжи борлигини кўрсатади. Бу эса ўз навбатида, васийлик ва ҳомийлик борасидаги қонунчиликни такомиллаштириб бориш орқали васийлик ва ҳомийлик остидаги шахсларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини янада самарали таъминлаш имкониятини яратади.

Аннотация: Ушбу мақолада ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштириш шаклларида бири бўлган васийлик ва ҳомийлик муносабатларини тартибга солишга қаратилган Ўзбекистон Республикасининг қонунчилиги таҳлил этилиб, амалдаги қонун ҳужжатларини такомиллаштириш борасидаги мулоҳазалар илгари сурилган. Муаллиф жорий қонунчилик ва ҳуқуқшунос олимларнинг васийлик ва ҳомийлик институти, хусусан, васийлик ва ҳомийлик остидаги шахсларнинг мулкни манфаатларини таъминлаш борасидаги қарашларини ўрганиш асосида васийлик ва ҳомийлик институтини такомиллаштиришга қаратилган айрим таклифларни ўртага ташлайди.

Калит сўзлар: васийлик ва ҳомийлик, вояга етмаганлар, ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни жойлаштириш, васийлик ва ҳомийлик органлари, вояга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатлари, мол-мулк, мол-мулкни ишончли бошқариш, васий ва ҳомийларнинг масъулияти ва жавобгарлиги.

Аннотация: в этой статье анализируется законодательство Республики Узбекистан, регулирующее отношения по поводу одного из форм устройства детей, оставшихся без попечения родителей – опеки и попечительства; выдвигается суждение о совершенствовании законодательства в этой области. Автор анализирует действующее законодательство и мнение учёных-юристов об институте опеки и попечительства, в частности, обеспечение имущественных интересов подопечных, вырабатывает предложения по совершенствованию этого института гражданского права.

⁷ Раҳмонкулов. Ҳ. Фуқаролик ҳуқуқининг субъектлари. –Т.: 2008. 40-б.

¹ Ашурова.Н. Вояга етмаганларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлардаги иштироки. Дисс. Ю.ф.н.- Т.:, 2008.

² Юлдашев Ж.И. Акциядорлик жамиятлари - фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатида. –Т.: ТДЮИ. 2004. –78-б.

³ Топилдиев Б.Р. Мол-мулкни ишончли бошқаришнинг вужудга келиш асослари. –Тошкент, Фалсафа ва ҳуқуқ институти нашриёти. 2007. 57-б.

⁴ Ашурова.Н. Вояга етмаганларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлардаги иштироки. Дисс. Ю.ф.н.- Т.:, 2008.

⁵ Топилдиев Б.Р. Мол-мулкни ишончли бошқаришнинг фуқаролик-ҳуқуқий тартибга солиш. Автореф. Дисс...Ю.ф.н. – Т.:, 2008. –19-б.

⁶ Михеева Л.Ю. Доверительное управление в деятельности органов опеки и попечительства. Учебно-практическое пособие. - Барнаул, 1998. - С.133-134.

Ключевые слова: Опекa и попечительство, несовершеннолетние, устройство детей, оставшиеся без попечения родителей, органы опеки и попечительства, права и интересы несовершеннолетних, имущество, доверительное управление имуществом, ответственность опекуна и попечителя.

Annotation: In this article it's analyzed the legislation of the Republic of Uzbekistan regulating the relations concerning one of forms of the device of children without parental support – guardianship and trusteeship and the judgment on improvement the legislation in this area moves forward. The author is analyzing the acting legislation and opinions of scientists-lawyers on institute of guardianship and trusteeship, particularly ensuring property interests of wards, develops the suggestions on improvement of this institute of civil law.

Key words: Guardianship and guardianship, minors, devices of children without parental support, agencies of guardianship and guardianship, rights and interests of minors, property, trust management of property, responsibility of the trustee and trustee.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. Ўзбекистон миллий истиклол, иқтисод, сиёсат, мафкура. – Т.: Ўзбекистон, 1993. – 14-б.
2. Каримов И.А. “Асосий мақсадимиз – юртимизда эркин ва обод, фаровон шаёт барпо этиш йўлини қатъият билан давом эттиришдир” Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 15 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // “Халқ сўзи” 2007 йил 8 декабрь.
3. Муаллифлар жамоаси. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига шарҳ I-жилд. – Т.:Vektor-press, 2010.-б 86.
4. Раҳмонкулов. Ҳ. Фуқаролик ҳуқуқининг субъектлари. –Т.:, 2008. - б 40 .
5. Юлдашева Ш.Р. Фуқаролик ва оила ҳуқуқида васийлик ва ҳомийликнинг моҳияти, уни амалга ошириш усуллари. Автореф. Дисс...ю.ф.н. –Тошкент, 2005. -б 6.
6. Гражданское право. Учебник, I том, 3- ое издание / под ред Е.А.Суханова. –Москва: Волтерс Клувер, 2005. 189 с.
7. Матқурбанов Р.Ж. Проблемы правосубъектности граждан (физических лиц) в гражданском праве. Автореф. дисс...д.ю.н. –Т.:, 2008. – с-14 .
8. Ашурова.Н. Вояга етмаганларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлардаги иштироки. Дисс. Ю.ф.н.- Т.: 2008.
9. Баратов. М. Х. Мулк ҳуқуқи.Т.:. 2009.-б 58.
10. Ашурова.Н. Вояга етмаганларнинг фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлардаги иштироки. Дисс. Ю.ф.н.- Т.: 2008.
11. Юлдашев Ж.И. Акциядорлик жамиятлари - фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатида. -Тошкент, ТДҶОИ. 2004. –78-б.
12. Топилдиев Б.Р. Мол-мулкни ишончли бошқаришнинг вужудга келиш асослари. –Тошкент, Фалсафа ва ҳуқуқ институти нашриёти. 2007. 57-б.
- Михеева Л.Ю. Доверительное управление в деятельности органов опеки и попечительства. Учебно-практическое пособие. - Барнаул, 1998. - С.133-134.

К.К.Низаматдинов,
А.Қ.Адембаев
Корақалпоқ давлат университети
ўқитувчилари

АЙРИМ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ҚОНУНЧИЛИГИДА МОБИЛЬ ТЕЛЕФОН АЛОҚАСИ ХИЗМАТИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ

Мамлакатимиз мустақилликка эришган дастлабки кунлардан бошлаб миллий қонунчилик тизимини яратиш ва уни янада ривожлантириш, суд-ҳуқуқ ислохотларини изчил амалга оширишни таъминлаш, пировардида инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳар томонлама муҳофаза қилишга қаратилган миллий ҳуқуқ тизимини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилди. Бу борада муайян даражада айрим хорижий мамлакатлар ички қонунларини таҳлил қилиш ва улар тажрибасини ўрганган ҳолда тегишли қоидаларни миллий қонунларимизда акс эттириш ҳам муҳим вазифалардан бири этиб белгиланди. Шу жумладан, халқ ҳужалигининг барча соҳаларини, хусусан, хизмат кўрсатиш соҳасини ҳуқуқий тартибга солишга оид қонунлар ва қонун ости ҳужжатларини такомиллаштиришда ҳам ушбу соҳада ривожланган хорижий мамлакатлар қонунчилигини тадқиқ этиш муҳим аҳамият касб этади.

Хизмат кўрсатиш соҳаси ўз моҳиятига кўра кенг қамровли бўлиб, буни биз мазкур соҳанинг бир тармоғи сифатида алоқа хизмати, жумладан, мобиль телефон алоқа хизматлари мисолида ҳам кўриш мумкин. Хусусан, чет эл қонунчилиги ва юридик атамашунослигида “хизматлар савдоси” жумласи бугунги кунда тез-тез тилга олинмоқда¹. Айнан мана шу тушунча ўз ижтимоий-ҳуқуқий мазмун-моҳиятига кўра телекоммуникация хизматларининг бир тури ҳисобланган мобиль телефон алоқаси хизматларига ҳам тааллуқлидир. Чунки, фан ва технологиянинг ривожланиши жараёнида симсиз алоқалар воситасида тақдим этиладиган сўзлашув хизматлари доираси, турлари тобора мураккаблашиб, ривожланиб бормоқда. Бу мазкур турдаги алоқа хизматларини ҳуқуқий тартибга солиш тизимини изчил тарзда такомиллаштириб бориш заруратини келтириб чиқармоқда. Бинобарин, мазкур масалаларни қонуний ҳал этиш учун ахборот коммуникация технологиялари ривож топган хорижий мамлакатларнинг ички қонунларини таҳлил қилиш ҳам тегишли соҳа қонун ҳужжатлари мазмунини юксалтиришда ижобий самара бериши шубҳасиз.

Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, хорижий мамлакатларнинг симсиз телефон алоқаси хизматларини ҳуқуқий тартибга солишга оид миллий қонунчилигини ўрганиш ва уларнинг мазмун-моҳиятини таҳлил қилиш учун ривожланган ва телекоммуникация хизматларини кўрсатиш бўйича халқаро миқёсда энди ривожланаётган мамлакатлар қонунчилигининг асосий қоидаларини ҳам таҳлил қилиш мақсадга мувофиқдир.

Зеро, бугунги кунда ушбу хизмат турларининг кенгайиб бориши ва уни тартибга солишга қаратилган амалдаги қонун ҳужжатларини айна тараққиёт суръатлари билан ҳамоҳанг тарзда такомиллаштириб бориш зарурлиги бугунги кунда қонунчилик тармоғи ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти нуктаи назаридан долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

¹ Большой энциклопедический словарь / www.dictionaics.rin.ru